

Zelf Infographics Maken

Paul van Elk

Amsterdam
University
Press

“Vorm is leegte,
leegte is vorm”

Hartsoetra
(ongeveer 600 na Christus)

Colofon

Uitgever

Amsterdam University Press

www.aup.nl

Tekstredactie

Joris Kelderman

Vormgeving/ infographics

Paul van Elk, www.paulvanelk.amsterdam

© 2024 Paul van Elk / Amsterdam University Press B.V., Amsterdam

ISBN 9789048561032

NUR 143

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De auteur heeft geprobeerd alle rechthebbenden van het beeldmateriaal te achterhalen. Dit is mogelijk niet in alle gevallen gelukt. Voor zover personen auteursrechtelijke aanspraken menen te hebben, kunnen zij contact opnemen met Amsterdam University Press.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 jº het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

INHOUD

Voorwoord (Prof. dr. Jos van den Broek) **6**

INTRODUCTIE **8**

Over de auteur **10**

Visie op ontwerpen **12**

Goed om te weten **16**

Zelf infographics maken **20**

Stappenplan **22**

DEEL 1 INFOGRAPHIC **24**

stap 1. Vergeet wat je weet **26**

stap 2. Doelgroep **28**

stap 3. Drager **30**

stap 4. No info, no graphic **32**

stap 5. Effect & functie **34**

stap 6. Essentie & detailblubber **36**

stap 7. Hiërarchie **38**

stap 8. Pakkende titel **40**

stap 9. Stift en papier **42**

Checklist INFO **45**

Stappenplan **46**

DEEL 2 INFOGRAPHIC **48**

stap 10. Linnenkast **50**

stap 11. Soorten infographics **52**

stap 12. Kijken & 'stelen' **56**

stap 13. Keyvisual **60**

stap 14. Geen metaforen **62**

stap 15. Schetsontwerp **64**

stap 16. Voorlopig ontwerp **66**

stap 17. Grafisch palet **70**

stap 18. Visuele elementen **74**

stap 19. Computerwerk **76**

stap 20. Testen **78**

Checklist GRAPHIC **81**

Illustratieverantwoording **82**

Geraadpleegde literatuur **84**

Dankwoord en contact **86**

VOORWOORD

Tips and tricks

Bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer in 2010 bedachten enkele burgers het zogenoemde *Visueel Kieskompas*, bedoeld om laaggeletterden te helpen met hun keuze. Dagblad *Trouw* ruimde enkele pagina's in voor dit goedbedoelde initiatief. Helaas deugde de getoonde visuele informatie van geen kanten. Dat gold voor zowel de visuele 'gestalt'-regels (wat hoort bij elkaar, wat volgt op elkaar, wat lijkt op elkaar), de gebruikte semiotiek (welke boodschap moeten de plaatjes overbrengen) als de visueel-retorische aspecten (hoe overtuigend zijn de beelden). Een gemiste kans. Een gesprek met de hoofdredacteur van *Trouw* volgde; hij nam de kritiek serieus en regelde een gesprek met de initiatiefnemers.

Voor onze opleiding wetenschapscommunicatie aan de Universiteit Leiden was het goedbedoelde, maar slecht uitgevoerde voorbeeld een mooie kans: hoe kan het beter? We hebben diverse jaargangen studenten eerst een korte cursus gegeven over onze visuele drietrapsraket van gestalt (kijken), semiotiek (begrijpen) en retorica (overtuigen), en vervolgens gevraagd verbeteringen aan te brengen. Enkele studenten waren zo gegrepen door het onderwerp, dat ze graag bij het gesprek met de initiatiefnemers aanwezig wilden zijn. Zo gezegd, zo gedaan.

In 2011 vonden de verkiezingen voor de Provinciale Staten plaats, en voor Gelderland werd wederom een *Visueel Kieskompas* in elkaar gezet. De initiatiefnemers hadden de kritische opmerkingen van de studenten en hun docent voor de volle 100% meegenomen, wat resulteerde in een voor laaggeletterde burgers veel beter te begrijpen visuele kieswijzer.

Vaak kregen we van onze en andere studenten te horen dat ze helemaal niet konden tekenen, en dat ze na de kleuterschool "niet meer creatief waren geweest", wanneer ze een opdracht voor een infographic kregen voorgelegd. Dat is uiteraard onzin: op basis van de visuele drietrapsraket kijken-begrijpen-overtuigen

kan iedereen met gezond verstand, een potlood en een vel papier een goede schets voor een infographic maken. Ook 'slechte' tekenaars leverden voorzien van de juiste 'tips and tricks' uitstekend bruikbare ideeën aan. Daar hoeft je echt geen kunstenaar voor te zijn.

Infographics-specialist Paul van Elk is op het gebied van 'tips and tricks' gepokt en gemazeld. Ook zijn adagium is dat iedereen een infographic kan maken. Aan de gebruikers van deze handleiding de opdracht te bewijzen dat hij gelijk heeft. Want dat heeft hij echt!

Jos van den Broek

Prof. dr. Jos van den Broek is emeritus-hoogleraar wetenschapscommunicatie aan de Universiteit Leiden. Hij maakte in zijn lange loopbaan als visueel journalist vele honderden infographics. Van zijn hand verschenen *Beeldtaal. Perspectieven voor makers en gebruikers*, samen met Willem Koetsenruiter, Jaap de Jong en Laetitia Smit (4de druk, Boom, 2023) en *Praktijkgids infographics ontwerpen* (Amsterdam University Press, 2021).

INTRODUCTIE

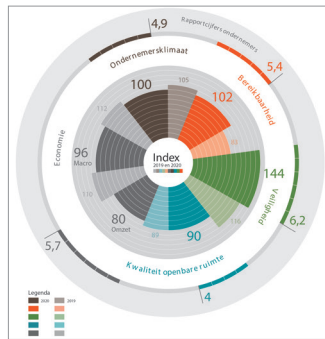
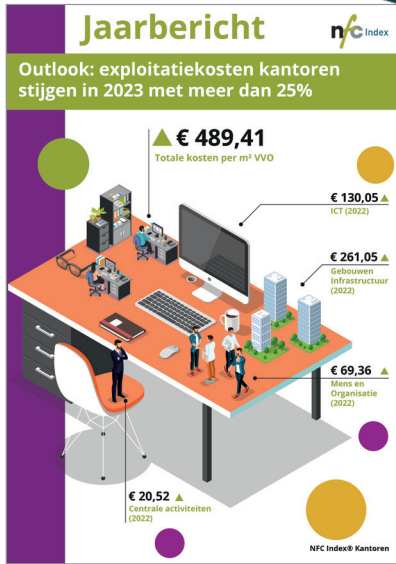
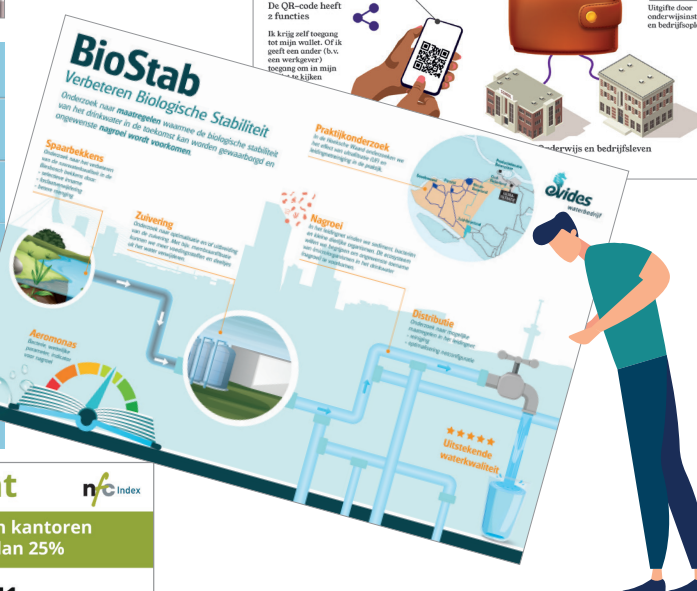
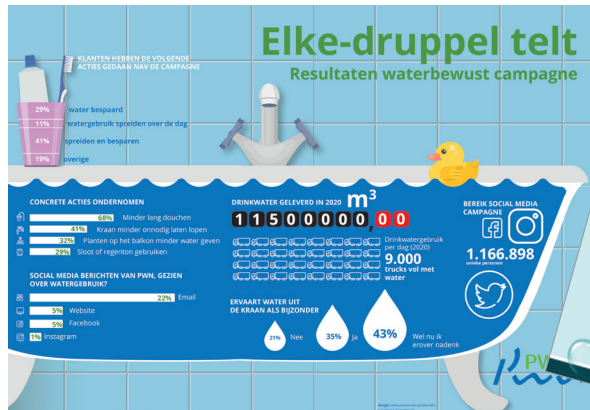
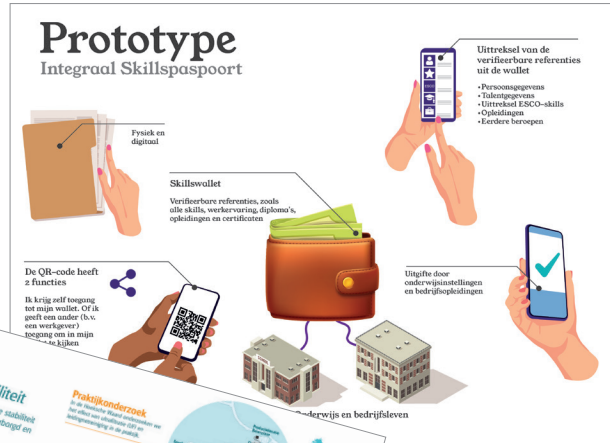
Over de auteur

Mijn naam is Paul van Elk. Ik maak al ruim tien jaar infographics maar ooit was ik een typende adviseur op het Amsterdamse stadhuis. In die tijd merkte ik op dat rapporten en verslagen over het algemeen slecht gelezen werden. Mensen hebben het druk. Besprekingen gingen bovendien te vaak over punten en komma's en niet over de inhoud. Daarom ben ik op zoek gegaan naar een andere manier van informatie overbrengen, via plaatjes of infographics.

Van mijn 'frustratie' heb ik een ambitie gemaakt. Na mijn post-HBO studie Sociale Wetenschappen aan de Vrije Universiteit Amsterdam ben ik de Academie voor Art Direction in Amsterdam gaan volgen, een driejarige opleiding waar je leert denken in beelden en concepten. Ik heb de opleiding gebruikt om beleid te verbeelden. Dat werkte goed in combinatie met mijn inhoudelijke achtergrond. Zo ging ik doorzien hoe je een infographic stap voor stap opbouwt en realiseert. Al doende heb ik het vak geleerd, letterlijk en figuurlijk de nodige fouten gemaakt, veel gezien en gedaan. Inmiddels heb ik ruim 900 infographics gemaakt, voor allerlei opdrachtgevers zoals (overheids)organisaties, kennisinstellingen en tijdschriften. Ook geef ik al geruime tijd trainingen in het maken van infographics bij Competence Factory in Utrecht. Hieruit ontstond de wens om mijn kennis voor iedereen beschikbaar te maken en zo is dit boek er gekomen.

Diverse infographics ontworpen door de auteur: www.paulvanelk.amsterdam

Visie op ontwerpen

Deze handleiding is bedoeld voor iedereen die zich bezighoudt met het overbrengen van informatie en daarbij infographics wil inzetten. Beleidsadviseurs, financieel adviseurs, analisten, communicatiemedewerkers, marketingprofessionals, studenten, onderzoekers, wetenschappelijk medewerkers, consultants, advocaten, voorlichters, leraren en trainers kunnen veel aan dit boek hebben.

Mijn visie op infographics maken is gebaseerd op de ruime ervaring en vele inzichten die ik opdeed als zelfstandig ontwerper en trainer in het maken van infographics. Ik leer je graag hoe je het ontwerpen van een infographic systematisch aanpakt en hoe je vooral niet creatief moet willen zijn.

Vermijd creativiteit

Het maken van een infographic is binnen het vakgebied Grafisch Ontwerpen het minst creatieve. Creativiteit gaat namelijk over het bedenken en maken van nieuwe dingen terwijl het bij infographics juist gaat over het zo helder en letterlijk mogelijk vertalen van de informatie die je hebt. Je maakt geen infographic voor een mooi plaatje maar voor een informatief en duidelijk beeld. Creativiteit zit in originaliteit, maar informatie blijft het belangrijkste. Wat je in ieder geval niet wilt, is een soort infogasme: een infographic die er heel mooi uitziet, alle aandacht trekt, maar een zoekplaatje wordt als je op de informatie focust en dan vliegt je aandacht het raam uit. Hoofdzakelijk en bijzaak, dat is belangrijk. Als je de infographic in

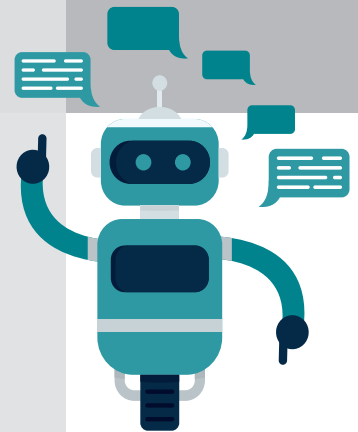
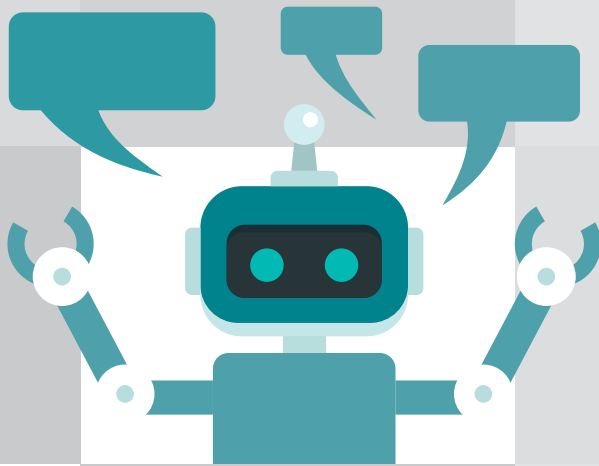
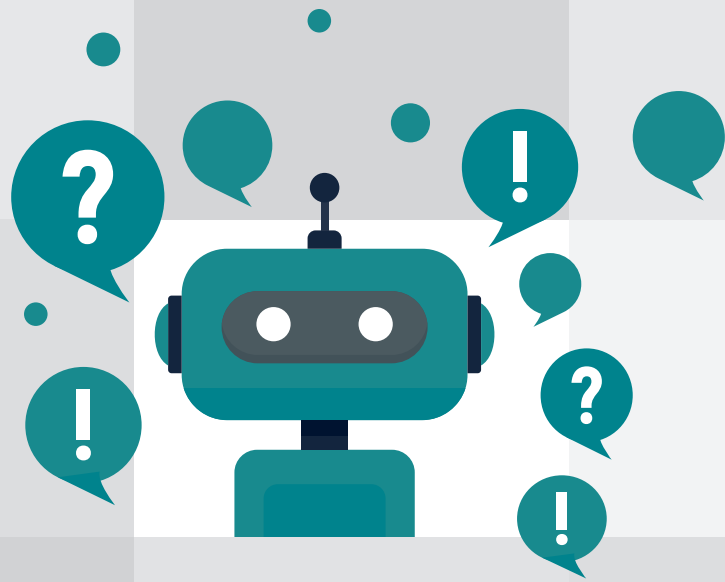
de afrondende fase nog mooi(er) kunt maken dan is dat meegenomen. Het belangrijkste is dat jouw beeld de juiste en essentiële informatie helder maakt. Dan is het dus ook helemaal niet erg als het een beetje saai is. Sterker nog, het lijkt mij haast een aanbeveling. Functioneel saai: niets mis mee.

Deze tijd

We leven in een beeldcultuur en dat is niet vreemd als je weet dat de mens visuele informatie veel en veel sneller opneemt dan andere vormen van informatie. Dat kan tot wel 600.000 keer sneller gaan. Het past bij deze tijd omdat we veel meer informatie tot ons nemen en verwerken dan vroeger. Wat wij nu per dag aan informatie tot ons nemen, daar deed iemand in de 16e eeuw zowat zijn of haar hele leven over. Meer en sneller, daar hebben we mee om te gaan. Overal groeit de behoefte om informatie zo helder en compact mogelijk bij een ander op het netvlies te krijgen. Daarom is het essentieel om na te denken hoe je onderzoek, beleid of een analyse presenteert aan mensen die ook heel veel andere informatie te verwerken hebben. Ik merk dat er in rapporten, verslagen en memo's steeds meer gebruik gemaakt wordt van alternatieve vormen van informatieoverdracht en dat er op brede schaal wordt gezocht naar andere manieren van communiceren en nieuwe ideeën om kennis over te dragen. Infographics spelen hierin een steeds belangrijkere en omvangrijkere rol.

Detailblubber

Toch wordt er nog altijd heel veel getypt. De meeste rapporten, notities, onderzoeken, analyses en jaarverslagen zijn nog steeds overwegend tekstueel. De informatie-overload en huidige beeldcultuur vragen om competenties om informatie te verbeelden. Daarvoor moet je het kaf van het koren scheiden, de essentie uit alles wat ik 'detailblubber' noem, filteren. Zodra je de kern van de boodschap die je wilt overdragen te pakken hebt, kun je gaan ontwerpen.

Iedereen kan infographics maken

Vroeger was design uitsluitend voor communicatie-professionals. Tijden zijn veranderd. Er komen steeds meer handige –digitale– hulpmiddelen beschikbaar om zelf aan de slag te gaan. Grafisch design wordt hierdoor steeds meer een gangbare kantoorcompetentie. Iets wat iedereen zich eigen kan maken, ook mensen zonder grafische achtergrond.

Toekomst van infographics

De ontwikkelingen staan niet stil. Ze gaan heel snel! Naarmate de technologie zich verder ontwikkelt, verwacht ik dat ook de meer ingewikkelde ontwerpkeuzes geautomatiseerd zullen worden. Er zijn nu al applicaties die detailblubber weggooien om de essentie uit een tekst te halen. Artificial Intelligence (AI) kan ook helpen bij het analyseren van gegevens, het maken van grafieken en het genereren van visuele elementen. Ik denk dat het maken van infographics in de toekomst zelfs grotendeels door AI zou kunnen worden overgenomen. Immers: het maken of bedenken van een infographic is geen creatief proces.

INFORMATIE- DICHTHEID

DRAGER

HOOG

Praatplaat
een infographic ter ondersteuning van een gesprek

Fact sheet

Samenvatting

Bij een artikel

MIDDEN

Brochure

Website

Presentatie

Social Media

LAAG

Poster

Keyvisual

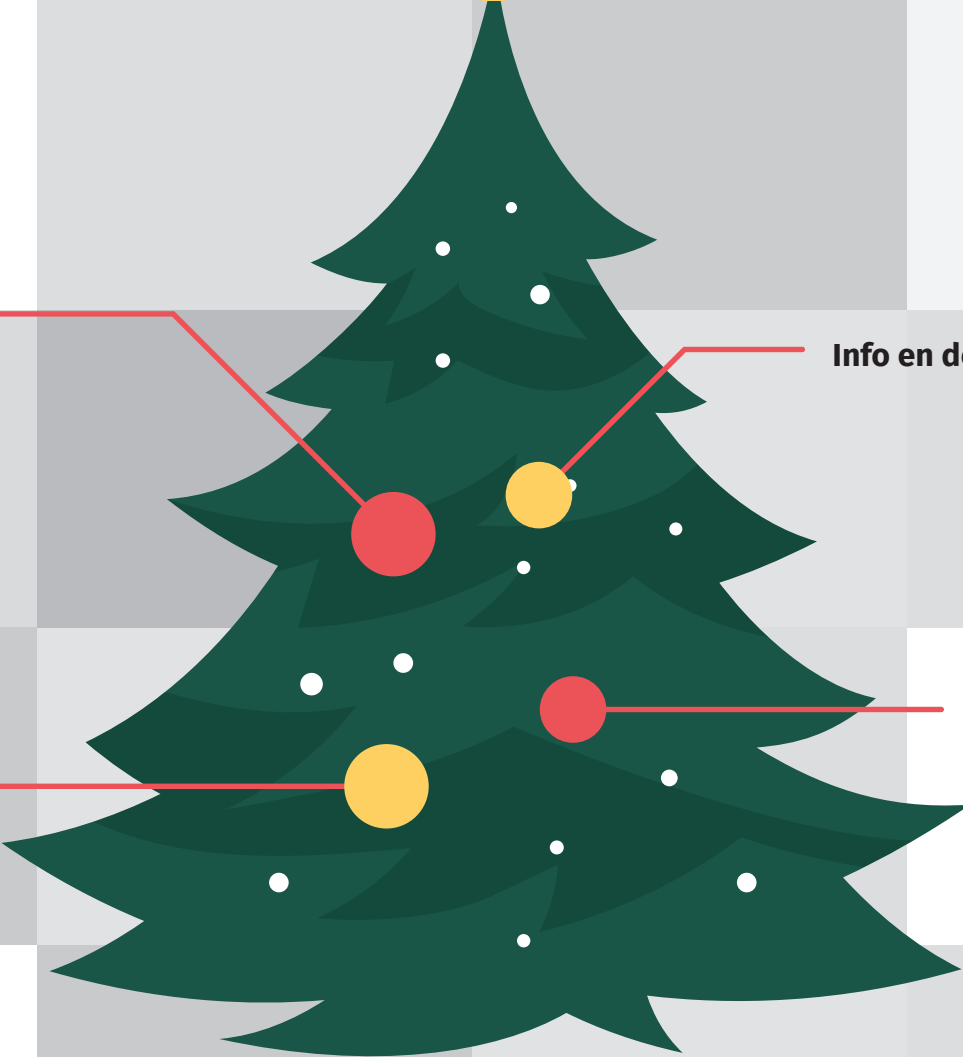

Info en deelthema

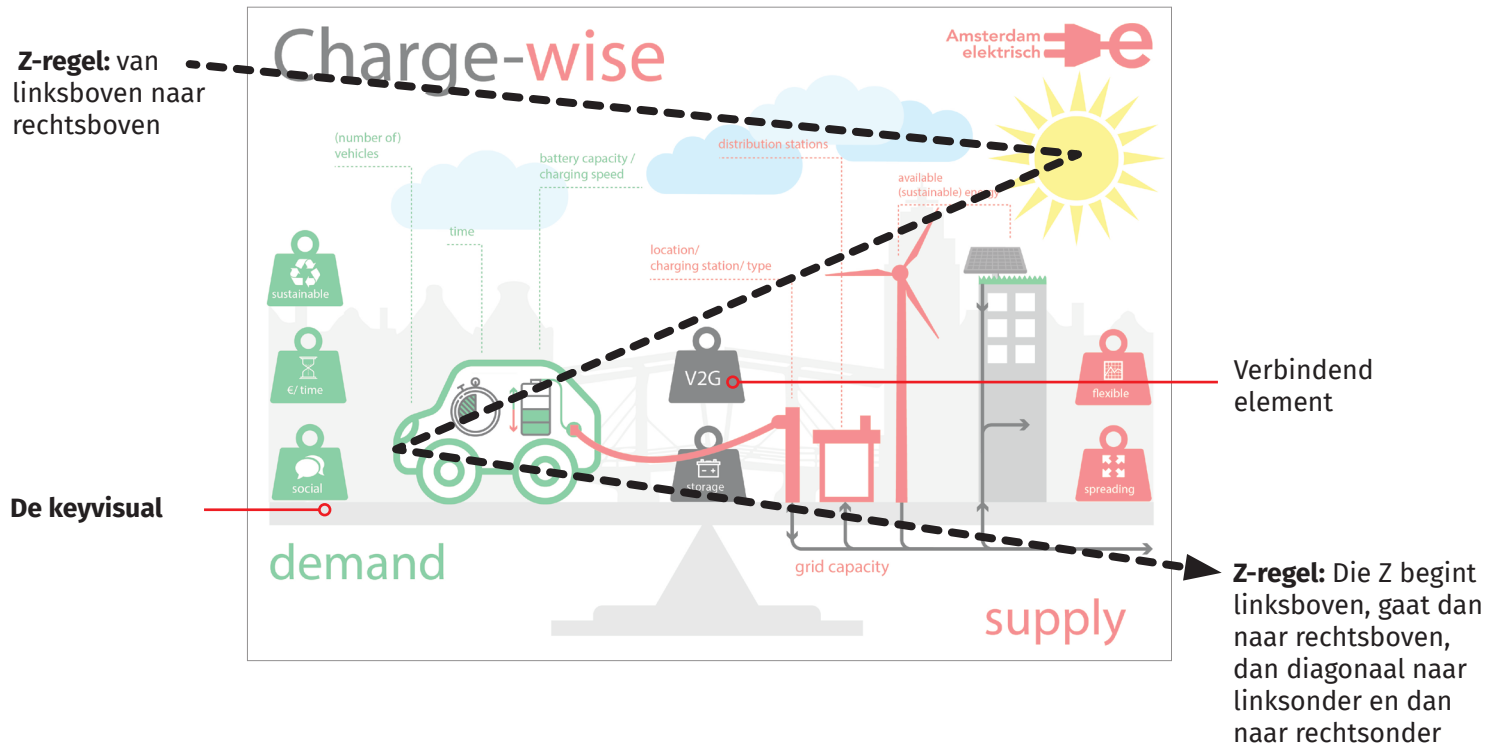
Info en deelthema

Info en deelthema

Info en deelthema

Kijkrichting: Z-regel

Vijf basiscomposities

- Symmetrische compositie: evenwichtige vlakverdeling langs een (denkbeeldige) horizontale of verticale beeldas.
- Asymmetrische compositie: alle niet-symmetrische composities.
- Centrale compositie: de beeldelementen zijn gericht naar een centraal aandachtspunt.
- Geometrische compositie: de vlakverdeling is bepaald op basis van meetkundige regels.
- Diagonale composities: vlakverdeling langs een (denkbeeldige) diagonale beeldas.

Eenheidsworst

Vorm, kleur en
letters

Huisstijl

Formaat

Designers-
regeltjes

Uitlijnen

Witruimte

